

In dit nummer onder andere:

Bezoekers uit Tanzania:
'Gezondheidsproblemen door armoede' **2**

Nieuw reisleidster
Brazilië **3**

Alternatieve ontwikkeling in Amazonegebied **4**

Proefkonijnen voor ecotoerisme **6**

Tekeningen van Marina Caram **7**

WEDERZIJD

CONTACTBLAD VAN DE VERENIGING WEDERZIJD

Water voor iedereen

Op de najaarsvergadering van Wederzijds, op 3 november vorig jaar, sprak de heer Dick Bouman over het werk van de stichting Aqua for all (A4A).

A4A werd vijf jaar geleden opgericht door de beroepsvereniging van waterzuiveringsbedrijven en drinkwatervoorzieningen in Nederland. Ter ere van hun 100-jarig bestaan werd zes ton gespaard geld ter beschikking gesteld. A4A werd opgericht om dit geld te besteden aan drinkwater- en sanitatieprojecten in de derde wereld. Daarnaast is één van de hoofddoelen de Nederlandse watersector te stimuleren om verantwoordelijkheid te nemen om Millenniumdoel 7 (het halveren van het aantal mensen zonder drinkwater en/of sanitatie) in 2015 ook te halen. Met het budget dat A4A nu heeft wil zij in vijf jaar tijd één miljoen meer mensen aan drinkwater en 750.000 meer mensen aan sanitatie helpen.

Bevolkingsgroei

Eén van de problemen is de groei van de wereldbevolking. De inspanningen van nu kunnen net de groei bijhouden. Dus om meer mensen aan water en sanitatie te helpen is dubbele inspanning nodig. A4A heeft hierbij een 'makelaarsrol': zij brengen partijen bij elkaar. Op jaarbasis steunen zij nu veertig grote en veertig kleine projecten met een totale omzet van vier miljoen euro. Een ander probleem is dat 85 procent van het geld dat overheden besteden aan watervoorzieningen naar stedelijke gebieden gaat en zich voornamelijk richt op het aanleggen van nieuwe systemen. A4A richt zich daarom met name op de snel groeiende randstedelijke gebieden, zoals sanitatie in sloppenwijken (een groeps-latrine bijvoorbeeld is daar soms de enige mogelijkheid) en de semi-aride gebieden die kampen met droogteperiodes (bijvoorbeeld door projecten voor de opvang van regenwater). Ook schenken zij juist

aandacht aan bekostiging van beheer, onderhoud en capaciteitsvergroting van bestaande systemen. A4A heeft onlangs een boekje uitgegeven over regenwateropvang, zij proberen ook ervaringen in de verschillende continenten uit te wisselen. De Indonesië reisgroep heeft twee projecten, die door A4A gesponsord zijn, bezocht. Het eerste project (grotere opvangmogelijkheden en een beter buizensysteem) was klaar en werkte goed. Een probleem was nog wel de capaciteit van de bron, die in de droge tijd te weinig water zou hebben. Het tweede project, het aanboren van goed grondwater in een sterk vervuild gebied naast een grote vuilstortplaats, was gedeeltelijk klaar. Het boorgat van tachtig meter diepte was geboord, het buizensysteem moest nog aangelegd worden. Het contact tussen de betrokken lokale organisaties in Indonesië en A4A kwam via Wederzijds tot stand.

Eva Huisingsh

Bezoekers van de vergadering luisteren naar Dick Bouman.

Uit het bestuur

Vlak voor het ter perse gaan van dit blad hadden we nog geen spreker voor onze jaarvergadering op 22 maart aanstaande. Maar plotseling hadden we twee sprekers. Ze reageerden beiden op een verzoek dat bestuurslid Piet Kruizinga eerste stelde aan Meindert Brouwer, die recent een boek schreef over hoe de bevolking in het oostelijk Amazonegebied met de vruchten van het bos een lucratieve handel kan opzetten. Toen Piet echter niet zo snel antwoord kreeg en intussen hoorde dat Andreas D'Souza, de directeur van het Henry Martin Instituut in Hyderabad, waar hij de afgelopen herfst drie maanden studeerde, rond 22 maart in Nederland zal zijn, vroeg hij ook die. Het bevestigende antwoord van beiden kwam tezelfdertijd.

Het bestuur had hiermee opeens een ander probleem. Want iedere spreker heeft recht op voldoende tijd om zijn onderwerp over het voetlicht te kunnen brengen en om op de vragen van de aanwezigen te kunnen ingaan. En de laatsten hebben op hun beurt ook recht op het verslag van de secretaris over de activiteiten van het afgelopen jaar, de financiële verantwoording van de penningmeester en op een ordentelijke bestuursverkiezing. En graag ook nog een pauze om elkaar even goedendag te kunnen zeggen. Terwijl de tijd beperkt is. Daarom heeft het bestuur Meindert Brouwer gevraagd om zijn verhaal in het najaar te komen houden. Want Andreas D'Souza is toevallig in het land en zijn verhaal kan ook goed vertaald worden door Piet, die tegelijk ook zijn eigen ervaringen kan toevoegen.

De presentatie van de reizen die we dit jaar willen maken trok een redelijk aantal kandidaatreizigers, waarvan velen zich inmiddels al hebben opgegeven voor een reis door India, Brazilië of Tanzania. De betreffende reisleiders hebben ook al een eerste voorbereidingsbijeenkomst georganiseerd. Heel bijzonder hierbij is dat de reis door Brazilië dit keer zal worden geleid door een Braziliaanse reisleidster. Elders in dit blad stelt zij zichzelf voor. Wij zijn heel blij met haar, ook al omdat Sylvia Heijker dit jaar geen reis door Brazilië kan leiden en we daardoor met een probleem zaten. Een ander probleem is nog dat er vooralsnog te weinig kandidaten zijn voor de reis naar Indonesië, die dit jaar voor het eerst geleid zou worden door Brecht Gerbrandy die door jarenlang verblijf in Indonesië eigenlijk ook 'een halve Indonesische' is geworden. Hopelijk melden zich nog enkele kandidaatreizigers om het tot nu toe te kleine groepje te versterken en kan de reis toch doorgang vinden.

Tenslotte: de landengroepen waarover we op de najaarsbijeenkomst hebben gediscussieerd zijn allen intussen begonnen een nieuwe stijl van werken op te zetten om de wensen die uit de discussies naar voren kwamen te verwerkelijken. Alle leden die hieraan mee willen doen hebben dat intussen al gemerkt.

Jan Glissenaar

Berichten uit Indonesië

Sudarsana getroffen door knokkelkoorts

Het hele gezin van ons oudste contact in Indonesië, de ontwikkelingswerker van het katholieke bisdom Purwokerto, I.Sudarsana, werd in de eerste dagen van dit jaar getroffen door ziekte. Eerst hij zelf, daarna zijn oudste kind, gevolgd door zijn vrouw en het jongste kind. De diagnose van de arts was knokkelkoorts. De gehele wijk rond zijn woonhuis werd vervolgens enkele keren bespoten met muggengif. Maar op 16 januari voelde Sudarsana zich al beter, hoewel hij nog niet kon lopen. Ook zijn vrouw voelde zich beter maar werkte nog niet. De kinderen zien er ook weer goed uit, zo voegde hij aan zijn bericht toe. Het drinkwaterproject in Gunung Tugel dat Sudarsana begeleidt en dat via Wederzijds wordt gefinancierd door het Nederlandse 'Aqua for All', is inmiddels gereed. Bij het drinkwaterproject in Purbowono zijn er echter nog wat problemen. De boorput had daar zelfs op tachtig meter diepte nog geen water. Het lokale watercomité overweegt wijziging van het project. Ze zal hierover nog nader overleg plegen.

Rechtenstudie

Riswan Lubis, de penningmeester van de vakcentrale SBSI, schrijft dat hij uitkijkt naar de komst van het tweede nummer van het Internationaal Contactblad. Een contact van ons uit de Nederlandse vakbeweging heeft inmiddels de beurs bekostigd die hij nodig heeft om gedurende drie jaar in zijn eigen tijd een rechtenstudie te doen. Die heeft hij nodig om als afgevaardigde van de SBSI te kunnen deelnemen aan het driepartijenoverleg tussen regering, werkgevers en vakbeweging. Edward Pakpahan, tot midden

vorig jaar coördinator van de SBSI in Noord-Sumatra (een post die Riswan Lubis eerder bekleedde) ziet niets in dat driepartijenoverleg. Volgens hem wordt de vakbeweging daarin monddood gemaakt door regering en werkgevers, die er beiden op uit zijn van Indonesië het meest aantrekkelijke lage lonenland te maken. Pakpahan probeert dan ook in Medan en omgeving een 'Lembaga Sosial Demokrat' (sociaal democratische organisatie) op te richten, die door trainingen arbeiders, boeren en vissers bewust wil maken van de uitbuiting waarvan zij de dupe zijn. Hij hoopt zo een organisatie tot stand te brengen die met concrete acties druk gaat uitoefenen op werkgevers en regering. Hij vraagt ons hem te helpen financiering te vinden voor die trainingen. Kompleet, de groep die het tropisch regenwoud op de berg Slamet wil beschermen (zie ook verderop in dit nummer), schrijft ons dat ze erg blij is met het hernieuwde contact met de Nederlandse afdeling van de IUCN, die een nieuw programma van haar ondersteunt. De groep is bezig een website over ecotoerisme op te zetten en gaat eenvoudige Engelse lessen geven aan de boerengezinnen in het dorp Kalipagu, die toeristen thuis willen ontvangen. Ieder van ons die hen korte berichten in het Engels stuurt helpt daarmee de cursisten om hun moeizaam verworven kennis van het Engels geleidelijk aan in praktijk te brengen. Hun adres is: N.Fitri Jamil, Mount Slamet Ecotourisme, Jl. Baturaden, km1 Pabuaran, Banyumas (Jawa Tengah), Indonesia.

Jan Glissenaar

'Problemen vloeien voort uit armoede'

Afgelopen december waren Norbert Mchomvu en Genes Kateri uit Same in Nederland. Zij bezochten een bijeenkomst van de Tanzania werkgroep. Karel van de Putte doet verslag.

Norbert Mchomvu is arts en sinds 1989 hoofd van het 'health department' en het 'development department' in de kerkprovincie Same (Noordoost Tanzania), Genes Kateri is 'social worker' in het diocees. Er wordt in het diocees 'home based care' toegepast volgens een holistische benadering, dus de mensen worden niet alleen medisch benaderd. Dit houdt in: zorg voor de gezondheid, educatie, bewustzijnsvorming en handhaving, pastorale zorg, zorg voor het wonen, het onderzoeken van emancipatie problematiek en het opzetten van medische posten ('dispensaries') in dorpen. Het diocees zet gezondheidswerkers in om die dorpen te bezoeken.

Bij de gezondheidszorg hoort preventie op het gebied van malaria (verstrekken van klamboes) en de preventie van hiv (tussen de zeven en tien procent van de bevolking is hiv-positief). Ook belangrijk is hoe je kunt zorgen voor een vermindering van de stigmatisering van aidspatienten. De problemen waar het diocees voor staat vloeien voort uit armoede. Zoals bijvoorbeeld het probleem van het alcoholisme, dat nauw gelieerd is aan armoede. En dat geldt ook voor onveilige seks. De mensen proberen met dit soort activiteiten hun ellende te vergeten. Ook een groot probleem is het gebrek aan banen op het platteland.

Maasai

De Maasai vormen een specifieke groep. Ze hangen sterk aan tradities. Voor de preventie van aids zijn tradities als 'wife sharing' en het jong trouwen van de meisjes, onder

de voorwaarde dat zij geen maagd meer zijn, uit den boze. Dat geldt ook voor de opvatting dat, als je als man veel vrouwen hebt, je meer achting verdient, want het is ook een teken dat je veel koeien hebt, dus rijk bent.

Hoe wordt tegen de millenniumdoelen aangekeken? Norbert gelooft niet in grootschalige benaderingen. Zo is er in het verleden door een aantal landen, bijvoorbeeld de Scandinavische landen, veel geld geschonken aan Tanzania dat niet op de juiste manier besteed is.

Op onderwijsgebied is er veel vooruitgang. Maar het tekort aan geschoolde leraren is een groot probleem. De vorige president heeft daar geen aandacht aan geschonken. Hij heeft zelfs lerarenopleidingen laten sluiten. De huidige president pakt dit probleem wel goed aan.

Een groot probleem in Tanzania is dat er in het verleden

vaak langdurende contracten afgesloten zijn met buitenlandse bedrijven zoals dat bijvoorbeeld in de mijnindustrie (gouddelving) gebeurd is. Die contracten leveren het land weinig op. Vaak is een handtekening onder voor Tanzanianen ongunstige contracten gezet door mensen die makkelijk omgepraat konden worden, omdat ze de voertaal, het Engels niet beheersten. De uitverkoop van bodemschatten levert het land zo weinig op.

Dumping

Het dumpen van goederen op de markt is vaak de pest voor de eigen industrie. De invoer van tweedehands kleding bijvoorbeeld is slecht voor de eigen kledingindustrie. Toch is het soms ook wel fijn dat je daardoor goedkoop kleding op de markt kunt kopen (Piet Buijsrogge kwam zo aan kleding voor zijn straatkinderen; dat moest wel zo want het budget voor het project was beperkt) of dat je computers (vanuit Nederland worden ze belastingvrij ingevoerd) goedkoop kunt krijgen.

Op de vraag hoe Norbert staat tegenover bezoek van een groep die geen donor is, zoals een reisgroep van Wederzijds, wordt positief geantwoord. Belangstelling wordt gewaardeerd. De meeste toeristen bezoeken de nationale parken en komen niet in aanraking met de gewone Tanzanianen. 'Jullie zijn wel geïnteresseerd', krijgen we te horen.

Karel van de Putte

Norbert Mchomvu met een gezondheidswerker op bezoek bij een groep Maasai vrouwen.

Discussie over de werkgroepen

Op de najaarsbijeenkomst is er gediscussieerd over het functioneren van de werkgroepen. Hieronder een beknopt overzicht van de resultaten, aan de hand van de gestelde vragen en de antwoorden die daarop werden gegeven.

Vraag 1: Vind je het wel nodig dat alle ex-reizigers betrokken blijven bij de communicatie met buitenlandse contacten? Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe zou je dat willen realiseren?

Op deze vraag kwam een positief antwoord. Opmerking: betrek ook geïnteresseerde niet ex-reizigers bij die communicatie. (Voor de duidelijkheid: ex-reizigers zijn niet verplicht lid te worden van een werkgroep en verder kan men ook aangeven geen prijs te stellen op ontvangst van nieuwe informatie). De volgende suggesties over hoe ex-reizigers te informeren werden gedaan: stuur berichten van contacten door, zonodig in verkorte vorm, om het behapbaar en interessant te houden; leg vragen voor die begrijpbaar en te beantwoorden zijn en die betrekking hebben op het bezochte land en vertel ook over de activiteiten van de werkgroep (er is dus een coördinator of kerngroepje nodig om dit allemaal te realiseren). Het advies werd gegeven om de betrokkenheid en de kennis van reizigers bij bepaalde onderwerpen en activiteiten vast te leggen.

Vraag 2: Welke taken van de werkgroep, behalve die bij vraag 1 al genoemd zijn, vind je essentieel en welke zouden, wat jou betreft, weggelaten kunnen worden?

Men vindt het essentieel de correspondentie te onderhouden met de buitenlandse contacten. Opmerking: bespreek tijdens de reis wat Wederzijds met een contact kan beginnen, de follow-up. Assistentie van de reisbegeleider door leden van de werkgroep bij de voorbereiding van een reis vindt niet iedereen essentieel. Opmerking: natuurlijk hangt het ook van de reisbegeleider af of hij of zij daar prijs op stelt. Inhoudelijk valideren van het programma van een voorgenomen reis. De meningen zijn verdeeld.

Opmerking: i.p.v. valideren van het programma is het misschien beter om een algemeen gesprek met de reisgroep over het programma te hebben.

Het maken van een kort jaarverslag van de activiteiten van de werkgroep voor het Contactblad wordt in het algemeen op prijs gesteld.

Projectaanvraag

Het beoordelen van een projectaanvraag wordt meestal als een taak van de werkgroep gezien.

Opmerkingen: reizigers hebben ter plekke wel een goede indruk kunnen krijgen van het project en zijn dus in zekere zin ook in staat om het project te beoordelen; anderen echter vinden professionele kennis noodzakelijk. Ook wordt gezegd dat de sponsor het project moet beoordelen. Maar die zal meestal wel naar de mening van de reizigers vragen.

Niet iedereen vindt dat de werkgroep tot taak heeft voorstellen te doen voor het uitnodigen van buitenlandse contacten naar Nederland. Het uitnodigen van buitenlandse contacten, die al in Nederland op bezoek zijn, op een vergadering van de werkgroep, is wel een gewenste activiteit.

Enkele andere suggesties die gedaan zijn:

- het goed functioneren van een werkgroep kan alleen als er voldoende werkgroepleden zijn. Het al dan niet deelnemen aan een werkgroep moet niet te veel afhangen van deelname aan vergaderingen. Het overleg kan ook per e-mail of telefonisch gaan; dit laatste is ook belangrijk in verband met de grote afstand die sommigen moeten reizen om een vergadering te bezoeken.
- zorg er voor dat wat ex-reizigers zelf willen ondernemen bekend raakt in de werkgroep.
- zet elke ex-reiziger op een Wederzijdslijstje, dus ook als ze geen lid worden.

Berichten uit Brazilië

Hernieuwd contact met Ruas e Praças

Meerdere van onze Brazilië-reizigers in de jaren '90 herinneren zich wellicht een bezoek aan het straatkinderenproject 'Ruas e Praças' ('straten en pleinen') in Recife. Begin januari reisde onze 'Braziliaanse correspondent' Riekje Roda samen met haar vriendin Duarte naar Recife en bezocht er de groep waarmee we de laatste jaren het contact waren kwijtgeraakt. Riekje schrijft hier over: 'Tonho en Sandro ontvingen ons aller-

hartelijkst en vertelden voluit. De groep heeft nu twintig jaar ervaring. Groepsleden hebben onderling veel uitgewisseld en al doende – en met hulp van buitenaf – hebben ze een geheel eigen manier van werken ontwikkeld. En die ontwikkeling gaat door. De groep ontstond destijds uit een project van de gemeente dat na drie jaar ophield te bestaan. Dat project had 'educadores' ('opvoeders') in dienst. Die

Nieuwe reisleidster uit Brazilië

De Wederzijdsreis naar Brazilië krijgt in 2008 een Braziliaanse reisleidster. Daniela Stefano is geboren in São Bernardo do Campo, een industriële stad dichtbij São Paulo. Ze woont drie jaar in Nederland en is geïmmigreerd voor de liefde. Ze is enthousiast over haar vrijwilligerswerk voor Wederzijds. Na twee bijeenkomsten met leden van Wederzijds werd het duidelijk dat Daniela bereid was om reizen door Brazilië te begeleiden: 'Ik vind dat het geen zin heeft om een land te bezoeken zonder de lokale bevolking te ontmoeten. Voor mij is de Wederzijdsreis een goede mogelijkheid om Nederlanders in contact te brengen met mijn vaderland, en de Brazilianen die bezig zijn om hun wereld te verbeteren. Ik krijg de kans om projecten te bezoeken waar ik zelf in geloof.'

wilden het contact dat met de straatkinderen was gelegd niet verliezen en zo begon Ruas e Praças.

Het werken met straatkinderen is gecompliceerd. De kinderen zijn vaak afkomstig van het platteland, dat door hun ouders uit armoede werd ontvlucht. Ze kennen geen hecht gezinsleven en leven in situaties van grote armoede. Hun ouders zijn vaak aan de drank of drugs verslaafd. De kinderen redden het niet op school en zoeken hun heil meer en meer op straat. Tachtig procent van hen gaat zelf ook drugs gebruiken. Vaak is dat lijm snuiven, wat erg slecht is voor de gezondheid. Later volgen andere drugs of alcohol. Het belangrijkste uitgangspunt in de activiteiten van Ruas e Praças is: 'Een straatkind is zelf in staat te besluiten een ander leven te beginnen.' Dus worden ter plekke waar de kinderen zich bevinden activiteiten aangeboden, zoals tekenen en verven, toneelspelen, dansen, voetballen.; dagelijks en gedurende langere tijd. Hiermee kunnen de kinderen iets gaan terugvinden van een leven zonder drugs én 'van de straat af'. Na enige tijd kan een kind geholpen worden weer naar school te gaan en later ook naar familie (een ouder, oom, of tante). Ondersteuning daarin van de 'educador' is essentieel. Voor kinderen die meer steun nodig hebben beschikt Ruas e Praças over een tehuis met grond er omheen buiten de stad: 'Sitio Capim de Cheiro' ('Buitenverblijf Geurend Gras'). Daar kunnen de kinderen een nieuwe start in hun leven maken. Oudere kinderen kunnen doorstromen naar beroepsopleidingen of hulp krijgen bij het zoeken naar werk. Er werken nu rond de tachtig mensen bij Ruas e Praças, waarvan vijftien betaalde educadores. De anderen werken op vrijwillige basis. Op jaarbasis werken ze met 250 kinderen (meer jongens dan meisjes). De groep werkt als zelfstandige organisatie en heeft kans gezien financiële steun te verwerven

van organisaties als Caritas en Cordaid. Maar ze werkt ook met geld van de gemeente en van lokale fondswerving'.

Tot zover het bericht van Riekje Roda. Eerder ontvingen we bericht van Ruas e Praças dat zij graag over haar werk wil publiceren in een komend nummer van ons Internationaal Contactblad.

Uniek basisproject

Braziliëreizigers die met mij in de jaren '90 in Belém waren zullen zich de 'baixadas' nog herinneren. Dit waren aan de rand van de stad gelegen krottenwijken, die bijna voortdurend onder vuil water stonden en waar de bewoners via planken op palen hun schamele behuizingen bereikten. Deze wijken zouden worden gesaneerd en de bewoners zouden verplaatst worden.

Matheus Otterloo van de Braziliaanse ontwikkelingsorganisatie FASE, bracht ons bij een van die bewoners thuis. De nog jonge Guilherme Carvalho vertelde ons bijzonder enthousiast hoe hij de medebewoners van de wijk aan het organiseren was, om met een afvaardiging van hen deel te kunnen nemen aan de vergaderingen van de planmakers, om daar de belangen van de bewoners veilig te stellen. Ik vertaalde zijn verhaal dan ook met veel plezier, want zijn wijze van vertellen was zó inspirerend, dat we de acties van de door hem opgerichte wijkbeweging die hij schilderde als het ware mee beleefden. Op latere reizen hebben we meerdere malen kunnen constateren dat ze ook succes hadden. Na de sanering hebben alle wijkbewoners de gelegenheid gekregen een redelijke behuizing te verwerven.

Wij hielden sedertdien contact met Guilherme, die inmiddels door FASE was aangetrokken als medewerker. In die organisatie werd hij vooral actief in het organiseren van de lokale bevolking in die streken van Pará, waar deze in haar ontwikkeling ernstig bedreigd wordt

door de grotendeels illegale houtkap, winning van goud en edelstenen, grootschalige landbouw en andere van buitenaf binnendringende activiteiten. Vanuit FASE gaven hij en Matheus steun aan de vorming van lokale organisaties, mede door het opzetten van een koepelorganisatie, die in de media van de deelstaat Pará herhaaldelijk aandacht vraagt voor schendingen van de rechten van de lokale bevolking van die streken. Een gemengdbloedige bevolking die hoofdzakelijk leeft van een kleinschalige landbouw en visserij, met respect voor de natuur waarin ze leeft.

Recent heeft hun organisatie een unieke stap gezet door gangmaker te zijn in de ontwikkeling, aanneming en afkondiging van een wet in de gemeente Belterra, die een globaal ontwikkelingsplan voor het uitgestrekte, bijna 18 duizend inwoners tellende gebied inhoudt. Een plan dat de ontwikkeling van de menselijke persoon en de kwaliteit van leven centraal stelt. Het regelt alle politieke, sociale en economische activiteiten in de gemeente, maar ook het

grondgebruik, gezondheidszorg, sport, recreatie, et cetera. Voor elk van deze sectoren zijn commissies gevormd uit de lokale bevolking. Men hoopt op deze wijze de ontwikkeling van het gebied in eigen hand te houden. Als dit slaagt kan het een voorbeeld zijn voor het gehele Amazonegebied. Guilherme stuurde ons deze gemeentewet die is afgedrukt in een boekwerk van zeventig pagina's. Met als bijlage een stripboek met uitleg voor de bevolking hoe te participeren in de uitgezette ontwikkeling en een ander waarin de financiering beeldend en duidelijk wordt toegelicht. En met van het één en ander een cd en een dvd. Wel in het Portugees natuurlijk. Wie die taal beheerst kan het materiaal bij mij lenen. Anderen die er meer over willen weten kunnen mij nadere vragen stellen. Ik probeer die dan te beantwoorden of leg ze voor aan Guilherme of aan Matheus Otterloo. Die laatste attendeerde me ook op de website van FASE: www.fase.org.br.

Jan Glissenaar

Op deze tekening in het stripverhaal wordt uitgelegd hoe men het beste vergaderingen kan organiseren.

Proefkonijnen voor kleinschalig ecotoerisme

Vorig jaar augustus reisde een Wederzijdsgroep naar Indonesië. In het vorige nummer van het Contactblad schetste deelneemster Eva Huizingh het eerste deel van de reis. Hieronder het vervolg.

De groep jonge Indonesische biologen die verenigd zijn in 'Kompleet' probeert sinds het jaar 2000 de berg Slamet in zijn natuurlijke staat te behouden. Ze helpen de dorpingen in Kalipagu en vijf andere dorpen op de hellingen van de berg om op andere manieren dan met houtkap hun inkomsten te vergroten. Eén van deze manieren is ecotoerisme. Ons groepje fungeert, net zoals twee jaar geleden, als 'uitprobeer'-groepje. We slapen, ieder apart, bij de mensen thuis, en het grootste probleem is toch de taal. Kompleet heeft een leuk en goed doortimmerd programma voor ons in elkaar gezet met veel informatie en contact met de dorpingen, de lagere en de middelbare school. Ook een prachtige trance-dans voorstelling met gamelanmuziek en een massage met zwavelhoudend water bij de 'Seven Fountains'. Onze bijdrage zou kunnen zijn om een eenvoudige Engelse taalles aan de gezinnen te realiseren, zodat deze families ook beter gasten durven te ontvangen. Zij leven in een wondermooie paradijselijke omgeving en kleinschalig ecotoerisme zou hier een fantastische mogelijkheid zijn.

Yogyakarta

Tussen de projecten door bezoeken we op Java ook de Boeddhistische Borobudur tempel en de Hindoeïstische Prambanan tempel, het 'kraton' (paleis) van de nog steeds invloedrijke sultan van Yogyakarta, en zilver- en batik werkplaatsen. Het laatste bezoek op Java is aan de 'pesantren' (islamitisch internaat) in Pabelan, vlakbij Yoga.

We worden zeer hartelijk, als 'vrienden' (dat wordt benadrukt) ontvangen. Het is een onderwijsinstelling voor het 'gewone' middelbaar onderwijs, met daarnaast onderwijs in de islam, zowel in de verschillende stromingen, alsook in andere wereldgodsdiensten. Er zijn zeshonderd kinderen op school, evenveel jongens als meisjes. De filosofie van de pesantren is ten dienste staan van de samenleving, door goed onderwijs op school en onderricht in de dorpen daarbuiten. Zij hebben een telecenter en een federatie van boeren (twee honderd leden in twintig groepen), die begeleiding krijgen bij het kweken van landbouw- en siergewassen. Ook hier is het sleutelwoord 'socialisatie'. Wij bezoeken - veel te kort - een paar vrouwengroepen, die ons graag de volgende keer langer willen zien en ons ook overnachting aanbieden. Ook is de tijd te kort om werkelijk in discussie te komen met de pesantren medewerkers. Een volgende groep kan er gemakkelijk twee interessante dagen doorbrengen.

Onderwijsproject op Timor

Yasap is de stichting van assistent reisleidster Brecht Gerbrandy, die tien jaar op Timor les heeft gegeven aan de universiteit. De stichting beoogt speciaal aandacht te geven aan vrouwen en kinderen met het doel hen onderwijs, vaardigheden en discipline bij te brengen.

Brechts project bestaat uit een kindertehuis, een kleuterschool, eigen rijstbouw en een groentetuin, naast haar eigen ruime huis, waar zij ons allemaal kan herbergen. Het is

Wederzijdsreizigers laten zich masseren met zwavelhoudend water. Vooraan Eva Huizingh.

een prachtige plek in Noelbaki, even buiten Kupang-stad, recht tegenover de in aanbouw zijnde grote protestantse kerk. En met een uitzicht tot aan de bergen in de verte en de meest fantastisch-heldere sterrenhemels in de lange tropennacht. Masja (Marsalina), Brechts vroegere hulp in de huishouding, leidt het kindertehuis en onze medereizigster Debi is, samen met Mira, leidster op de kleuterschool. De bedoeling is dat de kleuterschool een voorbeeldschool is met moderne speel-leermethoden, waar kleuterleidsters opgeleid kunnen worden. De kinderen uit het kindertehuis komen uit gezinnen, waar de ouders zelf niet voor hen kunnen zorgen, zij bezoeken de gouvernementsscholen. Er zijn 24 plaatsen en op dit moment zijn er dertien kinderen. Er wordt een nieuw gebouw neergezet voor de kleuterschool, daarna is er meer plaats, ook voor de vrouwengroepen, die begeleid worden met weven, naaien en computerles, en natuurlijk 'socialisatie' - bewustwording van eigen kracht, vaardigheden en rechten.

Marmer

Ook op Timor gaan we op stap naar een berg, ditmaal de

Gunung Mutis, een gebied dat al tienduizend jaar bewoond is. De berg zou de plaats zijn waar de eerste voorvader uit de bovenwereld is neergedaald en de top van de berg is de verblijfplaats der doden en taboe voor gewone stervelingen. In dit gebied is veel marmer en de exploitatie daarvan is al begonnen.

De actiegroep DAS is vanaf 2003 bezig geweest een rapport op te stellen over de invloed van de marmerwinning op de ecologie en waterhuishouding van het hele stroomgebied van twee grote rivieren, die in dit berggebied ontspringen. Het is een omvangrijk en gedetailleerd rapport geworden, dat ook alternatieven aangeeft ter verbetering van de economische situatie in plaats van de marmerwinning, die in geen enkel opzicht de situatie van de bevolking verbetert. Bovendien boycot de bevolking zelf de exploitatie, het zijn de bergen van hun voorvaders en het marmer is 'het geraamte der aarde'. Inmiddels is het gebied rond de Mutis tot beschermd gebied verklaard, maar rond de marmerwinning moeten nog compromissen gesloten worden. We logeren twee interessante dagen in het huis van Masja's broer Anton,

waardoor we het dorpsleven van nabij meemaken. Tot slot van ons Timorbezoek worden we ontvangen door de 'raja' (koning) van Kupang en zijn tante, de 'ratu' (koningin) van Baun. De kleine raja's (153 in geheel Indonesië) hebben zich aaneengesloten en willen

zich vooral inspannen voor het behoud van de cultuur. Tante Marie van Baun leidt twintig weefgroepen van vrouwen uit de dorpen, die met natuurlijke kleuren in 45 verschillende tinten prachtige kleden weven. In haar grote ontvangsthal met een schitterende akoes-

तिक zingen we met elkaar 'In 't groene dal, in 't stille dal' en 'Ik zag twee beren broodjes smeren'!

Dan nemen we afscheid van Brecht, Debi, Masja, alle hartelijke medewerkers en alle kinderen met zang, dans, tranen en 'neuszoenen'. Nog

een tussenstop in Bali aan het strand en deze hele leerzame, gezellige, vrolijke en zeer interessante reis is ten einde met dank aan de voortreffelijke leiding van Hannah en Brecht.

Eva Huizingh

Tekeningen vol lijden

Marina Caram, een 84-jarige Braziliaanse schilderes uit Saõ Paulo bij wie Wederzijds-groepen diverse keren op bezoek zijn geweest, heeft

ons foto's gestuurd van twee van haar laatste werken. Het zijn gewassen pentekeningen. Marina heeft internationaal roem verworven met haar

expressionistische schildersstijl waarmee zij opkomt voor de onderdrukte en lijdende mensen in haar land. Het miezert in de tekeningen van Marina Caram. Miezere mensjes in een miezerig bos en een miezerige stad. De tekening met als titel 'Honger' laat een zielig hoopje mens zien; een vrouw met holle ogen, de mondhoeken naar beneden gezakt. In één hand houdt ze een kom, - misschien bedoeld om eten te bedelen, of om aan te geven dat er niets te eten valt gezien de andere hand, die een visgraat omklemt. Ze staat symbool voor al die mensen die het zonder eten of dak boven hun hoofd moeten doen. Op de tweede tekening die

'Natuur en hoop' heet, zien we een erbarmelijk mannetje omgeven door een droefgeestig bos. Aan de donkere hemel een zon, die net zo goed een maan kan zijn.

De tekeningen zijn niet bepaald een streling voor het oog. Door de expressieve, onregelmatige en bibberige lijnvoering vibreert het beeld. Niets wijst op enig welbehagen of blijheid, juist het tegendeel wordt duidelijk: lijden wordt hier uitgedrukt; het lijden van mens en natuur door hongersnood en uitbuiting. In de verte, vaag aan de hemel, schijnt een aarzelend zonnetje, een spoor van hoop!

Annelies van der Sman

Religieuze conflicten in Hyderabad

Bestuurslid Piet Kruizinga verbleef eind vorig jaar drie maanden in de Indiase stad Hyderabad. Hij deed daar in verband met zijn studie onderzoek naar de achtergronden van conflicten tussen Moslims en Hindoes. Hieronder een kort verslag van zijn bevindingen.

De meeste van ons zullen wel eens iets vernomen hebben van het geweld tussen Moslims en Hindoes in India. Regelmatig komen daar zeer gewelddadige botsingen voor tussen deze twee religieuze groepen met soms duizenden doden en nog

meer vluchtelingen. Eén van de steden waar dit religieuze geweld regelmatig plaatsvindt, is Hyderabad in Zuid-India. Ik kwam daar voor het eerst een paar jaar geleden als deelnemer aan een Wederzijdsreis. We bezochten toen ook het Henry Martyn Instituut (HMI), een instelling die zich vroeger bezig hield met de zending onder de Moslims maar zich de laatste tijd veel bezig houdt met pogingen om verzoening tussen beide geloofsgroepen te bewerkstelligen. In de periode van september tot december vorig jaar was ik daar opnieuw, deze keer om te studeren.

Want de laatste tijd volg ik een Masteropleiding 'Cross Cultural Theology' en de Nederlandse studenten daarvan moeten een maand of drie in een ver buitenland studeren. Omdat ik mij in vorige studies ook al met het verband tussen godsdienst en geweld heb beziggehouden, heb ik die periode bij het HMI doorgebracht. Een van de zaken waar ik me daar mee beziggehouden heb, was het doen van onderzoek naar de historische wortels van de conflicten in Hyderabad. Ik vroeg me af, wat de werkelijke oorzaken zijn van dat geweld. Waarom vliegen deze twee

groepen elkaar van tijd tot tijd naar de keel? Dragen de antwoorden op deze vragen bij aan mogelijke oplossingen?

Slechte omstandigheden

In Hyderabad leven ongeveer anderhalf miljoen Moslims in de zogenaamde 'Oude Stad'. Dat is een soort getto geworden, met nauwe straatjes, waar de mensen dicht opeengepakt leven, en waar de behuizing vaak slecht is. Water, riolering en stroomvoorziening laten veel te wensen over. De materiële omstandigheden waarin zij leven is slecht. Maar ook in cultureel opzicht hebben zij

het zwaar te verduren. Vijftig jaar geleden was hun taal, het Urdu, de belangrijkste cultuurdrager. Nu is het een kleine minderheidstaal. De Moslims in Hyderabad waren tot vijftig jaar geleden heer en meester in de stad en de omgeving. Als kleine minderheid onderdrukten zij de Hindoebevolking. De Moslims zaten in het bestuur, het leger en de politie. Zij maakten de dienst uit en hadden het geld en de macht. Hun heerschappij duurde zeshonderd jaar. Totdat het Indiase leger in 1948 daaraan een gewelddadig einde maakte. Toen kwam er een radicale ommekeer: het was bijtjesdag en vele tienduizenden Moslims werden vermoord. En binnen enkele jaren viel de Moslimgemeenschap terug van de heersende klasse naar een positie slechter dan die van vele Dalits en andere kastelozen.

Tijdens mijn verblijf in Hyderabad heb ik geleerd dat het belangrijk is om goed te kijken

naar de geschiedenis van gewelddadige conflicten omdat die deel uitmaakt van het collectieve geheugen van de betrokkenen. En dat alleen een aanpak van de materiële problemen volstrekt onvoldoende is. Slechte huisvesting en hoge werkloosheid zijn slechts een deel van het probleem. De culturele en psychologische as-

pecten zijn misschien wel belangrijker. Daar kunnen we in Nederland ook van leren. Met het bouwen van 'prachtwijken' alleen komen we er niet. Wie meer van mijn wederwaardigheden wil weten: zie <http://pietkruizinga.waarbenjij.nu>.

Ledenvergadering.

De jaarlijkse ledenvergadering vindt dit jaar plaats op 22 maart. Gastspreker is Andreas D'Souza, directeur van het Henry Martin Instituut in Hyderabad, India.

Hij vertelt over het moeilijke en uitdagende werk van het instituut: verzoening brengen tussen de Hindoe- en de Moslimgemeenschappen.

De vergadering vindt weer plaats in de Kargadoor, Oudegracht 36, Utrecht, op zaterdag 22 maart, van 13.15 tot 17.00 uur.

Redactie:

Jan Glissenaar, Gert-Jan van Jaarsveld, Ans Nederbragt, Karel van de Putte, Riekje Roda, Frans Glissenaar (eindredactie)

Adres secretariaat:

Kleverplantsoen 63
3417 VH Montfoort
Telefoon: (0348) 47 45 50

Internet:

www.wederzijds.com

E-mail:

wederzijds@hetnet.nl
glissenaar@veteranen.nl

Bankrekening:

13.46.66.216

Adres bankzaken:

Van Boeyenlanen 16
3445 EX Woerden

Vormgeving en Drukwerk:

Harry Nederend
Drukkerij Domstad bv

Vereniging Wederzijds

Kleverplantsoen 63
3417 VH Montfoort